

Joan Agustí Carreras, l'alcalde farmacèutic, popular i polèmic

Josep M. Rovira Anglada

Joan Agustí Carreras a l'any 1891.

Joan Agustí Carreras va néixer a Barcelona el 26 d'abril de l'any 1850, al carrer de la Cera número 6, a prop del portal de Sant Antoni. Els seus pares eren Joan Agustí Serra, paleta i fill de Sant Pol de Mar, i Maria Carreras Olivé, de Blanes.

El 1865, quan ell tenia sis anys, la família es va traslladar a Sant Martí de Provençals, perquè el pare hi va trobar feina. En Joan va fer els estudis primaris a l'escola pública i sembla que era un noi espavilat i comunicatiu. L'anomenaven «en Joanet de la Maria de l'Hort».

Malgrat la seva extracció humil, es va matricular a l'Institut Provincial de Primera Ensenyança de Barcelona per cursar el batxillerat. Va iniciar aquests estudis el curs 1863-1864 i els va enllestir el 1868-1869. El 30 de juny d'aquest darrer any superava les proves per rebre el grau de batxiller en arts amb la qualificació d'aprovat.

Després orientà el seu futur cap als estudis de farmàcia, i ho va fer per autèntica vocació, ja que no hi havia antecedents professionals a la família, ni tampoc mitjans per atendre les despeses que això comportava. En aquest moment apareix la figura d'Antoni Subirà, que vivia a Barcelona, al carrer de la Freneria, 8-10. No ha estat possible establir els llaços d'unió amb els Agustí, però el cas és que d'alguna manera li pagà el cost dels estudis a la facultat. El setembre del 1869, amb dinou anys complerts, Joan ingressà a la Facultat de Farmàcia de la que aleshores es denominava Universitat Literària de Barcelona.

Estudis universitaris

L'alumne Agustí va cursar els seus estudis del 1869 al 1874. El 23 de juliol d'aquest últim any sol·licità presentar-se a les proves per obtenir el grau de llicenciat i va abonar les taxes corresponents, que llavors eren de 37,50 pessetes. Va ser convocat per passar el primer examen oral el dia 26 de juliol a les 11 del matí. El tribunal el constituïen tres eminents professors de la facultat: Antonio Sánchez Comendador, catedràtic de Matèria Farmacèutica Vegetal; Joan Texidó i Cos, catedràtic de Matèria Farmacèutica Mineral, degà i secretari, respectivament, de la facultat, i Julián Casaña i Leonardo, catedràtic de Química Orgànica. A la vista dels resultats van considerar insuficients els coneixements de l'alumne i el van suspendre. Ja no es va poder presentar a la prova pràctica.

Agustí sol·licità una segona convocatòria el dia 18 de novembre, que li va ser fixada per al primer exercici, el teòric, el dia 11 de desembre a dos quarts de dotze del matí. Per a la prova pràctica, li van donar el dia 19. Les proves pràctiques van consistir en un preparat de 150 grams de clorur argèntic (clorur de plata) i en la rectificació de dos litres d'alcohol. En aquesta ocasió sí que va superar l'examen, i el tribunal constituït pels mateixos professors li va concedir la qualificació d'aprovat.

Coberta aquesta etapa universitària, va sol·licitar el lliurament del títol de llicenciat en Farmàcia, per a la qual cosa va abonar la respectable quantitat de 735 pessetes. Si tenim en compte que en aquella època encara es comptava en duros i rals, aquest pagament equivalia a 147 duros o 2.940 rals. Sens dubte eren molts diners, una quantitat desorbitada. Es va llicenciar en Farmàcia el dia 19 de desembre de 1874.

La situació social i política

L'època històrica que viu com a estudiant universitari, entre el 1868 i el 1874, coincideix amb un període convuls. Després de la caiguda de la monarquia i l'exili d'Isabel II, puja el govern provisional del general Francisco Serrano, segueix el breu regnat d'Amadeu I, l'encara més efímera I República i el retorn del general Serrano. Per primera vegada, es planteja el dualisme monarquia o república i el jove Agustí s'inclina pel bàndol republicà i federalista.

Viu en una població que inicia una important industrialització i en la qual la majoria dels seus habitants són obrers. Sant Martí de Provençals va ser, en aquella època, un focus revolucionari de marcada tendència primer republicana i, més tard, anarquista.

L'altra vocació de Joan Agustí, possiblement la més profunda, la política, ja la va manifestar als anys d'estudiant. Això fa pensar que si no va ser un alumne molt brillant potser va ser pel seu prematur lliurament als seus ideals. El 1870, quan tenia 20 anys, va encapçalar un moviment popular per aconseguir la segregació del barri del Poblenou de la resta del municipi. Es basava aquesta aspiració en el fet que l'Ajuntament tenia molt descurada aquella zona, malgrat que hi havia molts problemes, i en la importància que tenia el nucli. En el seu àmbit acollia, des del 1858, moltes fàbriques i magatzems, la qual cosa comportava l'existència d'un nombrós nucli d'habitatges obrers. Era també important la producció agrícola.

A més, el Poblenou tenia, dins del seu terme, el gran cementiri general de Barcelona construït el 1818, que li donava una certa rellevància social. També hi passava, des del 1848, la primera línia de ferrocarril d'Espanya, de Barcelona a Mataró. Malgrat que al Poblenou encara no hi havia estació, els trens feien parades discrecionals i s'hi carregaven i descarregaven mercaderies. No van aconseguir res. Però aquesta idea la va mantenir durant molts anys.

El farmacèutic i la seva farmàcia

Aquestes inquietuds polítiques i socials no li van fer oblidar la seva condició de farmacèutic o apotecari, tal com en deien aleshores, i cap al 1877 obre una farmàcia nova als baixos de la casa número 48 del carrer Major del Taulat i instal·la el seu habitatge al pis de sobre de la botiga.

Aquell any, al municipi, segons es pot veure a les actes de visites d'inspecció dels delegats de zona de la Junta Provincial de Sanitat, hi havia almenys vuit apotecaries obertes, de les quals eren titulars Miquel Gresa Florit, Manuel Consol Monsó, Isidro Masnou Artigues, Francesc Puig Soler, Baldomero Saforcada Turmo, Francesc Mont Almirall, Joan Forn Molins i Agustí Monte Jordà. El control de les farmàcies era relatiu en aquella època. Encara no existien els col·legis oficials. No va ser fins al 1898 que es van crear els col·legis d'àmbit provincial per a totes les professions i d'afiliació obligatòria.

D'altra banda, el municipi estava dividit en tres districtes sanitaris coincidint amb els municipals, a càrrec dels doctors Josep Comas, Carles Trullàs i Josep Caralt, a més del metge de beneficència, Josep Armella. La màxima autoritat sanitària era el subdelegat de Sanitat, Ramon Codina, càrrec integrat en l'organització provincial i, per tant, dependent del Govern Civil.

El polític i la política municipal

Un cop posada en marxa la farmàcia, continua dedicant a la política bona part del seu temps. Però sempre va limitar el seu camp d'actuació a la política municipal i a l'ajuntament del seu poble. El febrer del 1873, en proclamar-se la I República, fou nomenat regidor de l'Ajuntament de Sant Martí pel Partit Republicà Federal, càrrec que li va durar tant com va durar la república, truncada el gener del 1874. Però la seva entrada oficial al món de la política local va ser tres mesos després, el 2 d'abril de 1874, quan va ser tornat a designar regidor, de manera directa pel Govern Civil de la província, amb les funcions de quart tinent

d'alcalde del consistori, que presidia Juan Arpí. Espanya es trobava en aquells moments en un període de transició política entre la caiguda de la I República i el govern provisional del general Serrano i camí de la Restauració. Tampoc no li va durar molt el càrrec, ja que la mateixa autoritat governativa va cessar, el mes de desembre següent, tot el consistori i en va nomenar un altre sota la presidència de l'alcalde Salvador Buxó.

Va tornar a l'Ajuntament el març del 1877 com a regidor, sota la presidència de l'alcalde Salvador Coral, i aquesta vegada ja per quedar-s'hi, amb tots els alts i baixos consegüents als moments polítics, fins a la seva mort. A les eleccions del juliol del 1879 fou elegit regidor i nomenat tercer tinent d'alcalde, i durant uns mesos del 1881 va ocupar l'alcaldia accidental; després va passar a ocupar la primera tinença d'alcaldia. L'any 1885 i en virtut d'un decret del Govern central (Ministeri de la Governació), fou nomenat alcalde constitucional del poble i va formar el seu primer consistori amb dotze regidors. El 1887 va ser elegit, per sufragi universal, alcalde constitucional de la vila, càrrec que va ocupar fins al final de la seva vida.

Aquesta dedicació li devia ocupar bona part del seu temps, però malgrat això, a més de

El primer de dalt a l'esquerra és Joan Agustí Carreras, que posa amb la resta del primer consistori martinenc de la Primera República. Any 1873.

ARXIU MUNICIPAL DE SANT MARTÍ.

FARMACIA
DE
JUAN AGUSTÍ CARRERAS
Calle Mayor del Taulat, n.º 48

Se despachan con precision todas las recetas productos extranjeros y toda clase de aguas minerales.

En dicha Farmacia se prepara el jarabe anti-catarral, que tan buenos resultados dá á las criaturas que padecen el catarro.

Cada botella lleva su prospecto que explica el modo de tomarlo.

Precio: 6 reales una

TOS preparado farmacológico que combate toda clase de tos sea reciente ó crónica, la que desaparece inmediatamente.

PRECIO: 6 REALES BOTELLA

Anunci aparegut a *El Eco de La Alianza* el març del 1891. En el mateix número es va publicar l'obituari del farmacèutic, alcalde i president de l'entitat.

permetre-li atendre la farmàcia, es va dedicar a fundar, junt amb el seu pare i el seu cosí Joan Carreras, una empresa de construcció, possiblement induït per l'ofici del pare. Però encara va dur a terme més activitat empresarial: va obrir un magatzem de vins i alcohols. També se li va atribuir la participació en altres negocis més o menys vinculats a l'activitat municipal, encara que no ha estat possible concretar de quin tipus eren.

Les crítiques dels diaris

Els més de divuit anys d'activitat política municipal, que sembla que va exercir amb dedicació i intensitat, el van fer objecte de dures crítiques més que d'elogis.

Alguns diaris de l'època el van atacar de valent, com ara *El Correo Catalán*, *El Diari de Catalunya*, *El Eco de las Afueras*, *El Pueblo Nuevo*, *El Vigilante* i, en especial, una publicació d'aparició setmanal i que s'editava a la mateixa població, *L'Arch de Sant Martí*, que en el seu encapçalament es definia com a «defensora de los intereses morales y materiales del país». Aquesta publicació va tenir com a director Joan Serra i Sulé, amic de la infància i íntim de Joan Agustí, però pràcticament en cadascun dels números

dedicava alguna peça crítica a l'alcalde o a la seva gestió. Reproduïm aquí alguns dels comentaris que va publicar *L'Arch*.

La crítica més freqüent que feia el setmanari és que l'alcalde prometia molt i complia poc. També se l'acusava que l'Ajuntament que presidia cobrava puntualment però en canvi no pagava al personal ni als serveis.

En el número del 27 d'agost de 1887, un breu, en forma de rodolí, que es va fer popular, deia que «l'Agustí sap nadar tant en aigua com en vi, i és lògic perquè és farmacèutic i magatzemista de vins a la vegada».

En una altra ocasió el diari es preguntava si «lo propietari que te l'acert de encarregar les obres al contratista Sr. Agustí ¿és veritat que no paga los drets d'edificació que li corresponen per taxes municipals?».

També es qüestionaven les despeses: «Les mantes que s'han comprat pels cavalls de l'ajuntament en lloc de vuit rals (dues pessetes) que val cada una, l'ajuntament n'ha pagat trenta pessetes?».

L'edifici que va comprar l'Ajuntament per instal·lar-hi el nou escorxador també va ser motiu de controvèrsia. Sembla que l'edifici, que estava en molt mal estat, va costar 30.000 duros (150.000 pessetes) i el diari es preguntava si les obres de rehabilitació anirien a càrrec de l'empresa del senyor alcalde.

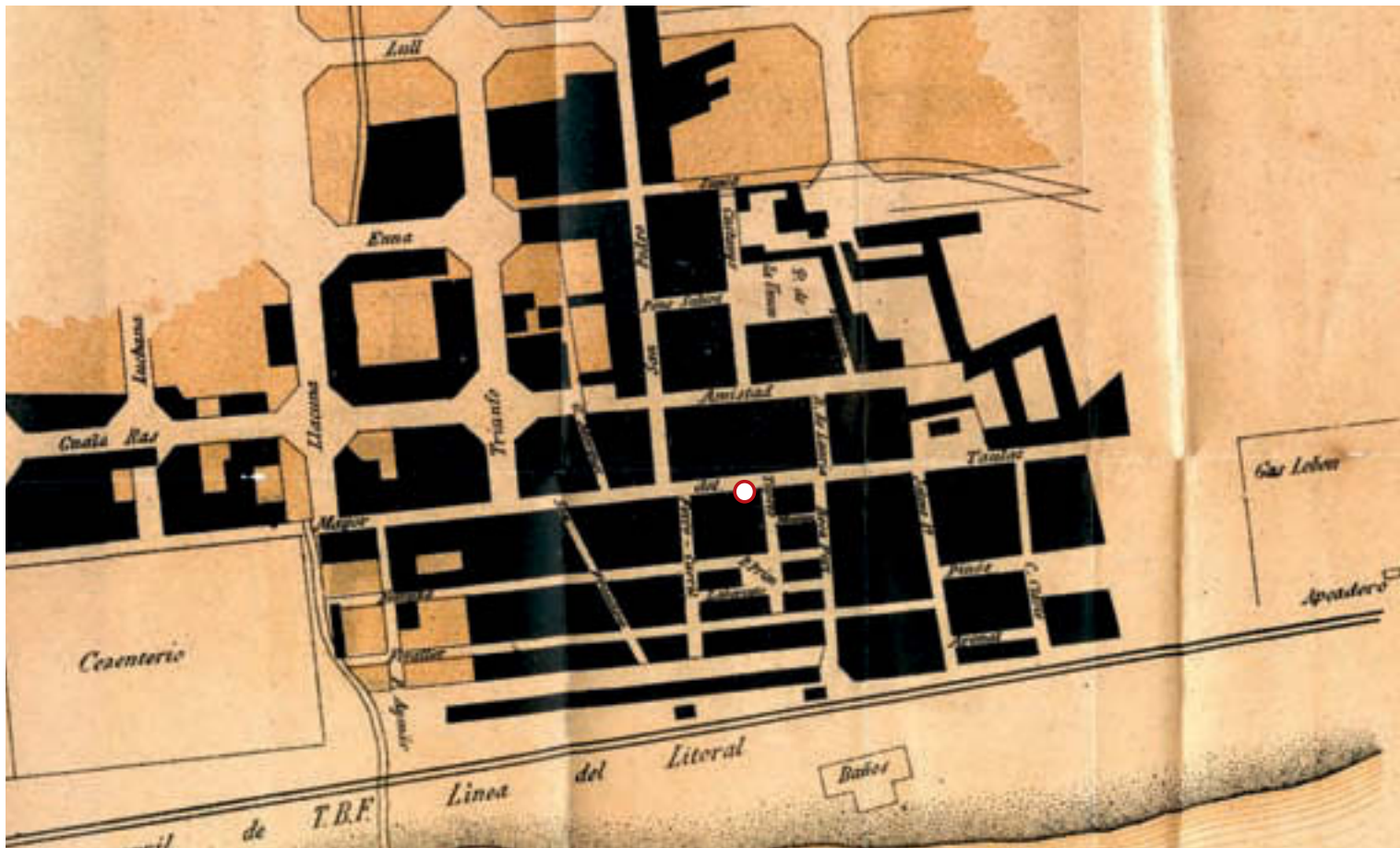
Va denunciar que el mes d'abril del 1889 es van acomiadar 20 peons de la brigada municipal a fi d'estalviar despeses, però que en realitat continuaven constant a les nòmines com si ocupessin el lloc de treball i cobrant.

Deia també *L'Arch de Sant Martí*: «L'administració presidida per el Sr. Agustí és un model de regiduria vitalícia. Fa dinou anys que aquest bon Senyor no es mou de la casa de la vila, lo qual prova que li fan bons tractes. Així s'explica que tinga empeño en preparar-sa la reelecció fent-sa el municipi seu. Per aixó presenta candidatura?».

I finalment un comentari sobre els seus canvis de tendència política: «En 19 anys ha tingut temps de vestir-se de tots els colors, a fi d'obtenir lo favor de totes les situacions, amb lo talent que te en el maneig dels cunills de guix que lo rodegen».

Un altre: «Federal possibilista, conservador, martista fusionista, amb benevolencia amb lo carlisme, es homa capaç de pactar amb el moro, si aquest podria prometreli un any mes d'alcaldia».

La qualificació de *martista fusionista* li varen adjudicar perquè deien que a les darreries de la seva trajectòria política es va mostrar partidari

de la integració del municipi de Sant Martí amb Barcelona, projecte que es gestava feia anys i del qual estava en contra la major part de la població, que temia perdre la seva identitat. Recordem que, a la seva joventut, no tan sols era contrari a aquesta mesura, sinó que pretenia la segregació del barri del Poblenou per formar un municipi independent. Però aquesta acusació a favor de la unificació no té fonament, perquè va ser contrari a aquest projecte fins a l'últim moment. El dia 20 de febrer de 1889, en una sessió plenària del consistori, va defensar convençut, amb entusiasme i vehemència, la identitat de Sant Martí davant d'una possible fusió amb la capital. El seu discurs va aconseguir l'acord unànim del ple contrari a la integració. Malgrat això, era un projecte polític ja previst i decidit des de feia anys. Faltava l'última decisió i fixar la data, al marge de l'opinió dels afectats, que eren els martinencs; aquesta data va ser el 1892. Però això Joan Agustí ja no ho va veure.

Aquesta hiperactivitat política i el temps que li ocupava no li van fer oblidar la seva condició de farmacèutic en exercici i va tirar endavant la farmàcia. En aquells temps, les farmàcies no tancaven, servien dia i nit i moltes ni tenien portes. El 1888 feia publicitat d'un xarop per a la tos, de la fórmula original del qual va ser autor. Moltes farmàcies preparaven productes i en feien

publicitat. Era el naixement dels específics.

Abans d'entrar a la vida política activa, el setembre del 1868, quan tenia divuit anys, junt amb altres martinencs va iniciar les gestions per crear una entitat recreativa, L'Aliança, que més tard es va dir L'Aliança del Poble Nou. Va ser fundada com a casino i teatre d'aficionats, activitat molt freqüent en aquella època amb finalitats culturals i recreatives i per fomentar la convivència ciutadana, en especial entre la classe obrera. Anys més tard, i ja des de l'Ajuntament, va aconseguir que Ignasi Sala, un dels industrials més importants de la població, donés un solar perquè l'entitat construís la seva pròpia seu, que es va inaugurar el 1878. Amb anterioritat, l'any 1873, Joan Agustí havia estat elegit president de la societat, càrrec que va ostentar pràcticament fins a la seva mort.

La seva obra política

Però no tot el que l'Agustí alcalde va gestionar era criticat. Va fer obres noves i va introduir moltes millores en una població de la qual si bé no era fill, l'estimava com si ho fos.

Va urbanitzar la població i va fer alinear els carrers, comptant que les despeses de les obres les pagaven els propietaris.

El 1887, Joan Agustí va inaugurar l'edifici de l'Ajuntament de la Vila, actualment seu del

Plànol topogràfic del Poblenou fet per l'arquitecte municipal Pere Falqués l'any 1887. El cercle assenyala el lloc on Joan Agustí Carreras va obrir la farmàcia i va morir.

Caterina Massaguer, amiga i suport de Joan Agustí. Ella i el seu marit van donar el solar per edificar l'Aliança. Un dels límits del solar, ara un passatge, porta el seu nom.

districte municipal de Sant Martí. El bastiment havia estat iniciat el 1865 sota la presidència d'Antoni Caballero. L'alcalde següent, Frederic Cantí, enllestí la planta baixa el 1875, i el 1883, el seu successor, Salvador Buixó, va continuar les obres i va començar a utilitzar part de les noves dependències per a activitats i reunions del consistori.

El 1889 es va procedir al canvi de l'enlluminat dels carrers de la població, que des del 1866 eren fanals alimentats per petroli i que es van substituir per fanals de gas. Però aquesta millora tampoc no va estar lliure de sospites i crítiques. La premsa de l'1 de novembre d'aquell any llançava la pregunta següent: «Per la contracta del gas per l'alumbrat públic que feu el nostre municipi amb la casa Lebón, es veritat que se entregaren com a regalo a un sol individu del municipi tres mil setcens duros [18.500 pessetes] y pel mateix concepte trescentes pessetes a cert propietari y director de periodíc? ¿Y els demes regidors que intervingueren en la contracta quand cobraren per la fatiga?».

La bona gestió amb els estaments governatius i provincials i la seva relació amb l'Administració estatal el van fer mereixedor del nomenament de cap honorari de l'Administració Civil, amb dret a l'ús d'espasí i bicorn i tractament d'I-lustre Senyor. Va mantenir sempre molt bona relació amb els governadors civils i va col·laborar amb els diversos ministeris i al servei de la monarquia, malgrat la seva ideologia netament republicana. Això li va crear problemes de relació amb una part dels consistoris, però d'altra banda tenia les simpaties de certs sectors econòmics del municipi.

També la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País el va nomenar soci corresponsal, el desembre del 1882. Cap al 1890 va ser nomenat membre corresponent de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya, si bé aquesta dada no ha estat confirmada per aquesta institució.

Un fet que possiblement va perjudicar la seva reputació és que, pocs dies abans de la seva mort, la policia governativa va descobrir una fàbrica de moneda falsa al carrer de Wifredo, 5, de Sant Martí. El volum de producció d'aquestes monedes deuria ser important i es van confiscar encunyys i encunyadores, planxes i abundant moneda falsa acabada i a mig encunyar.

És molt significativa l'evolució econòmica de l'Ajuntament de Sant Martí de Provençals durant

la gestió d'Agustí: el pressupost municipal previst per al 1877, any en què s'iniciava com a edil, era de 146.764 pessetes. Per a l'exercici que corresponia a l'any de la seva mort, el 1891, era d'1.349.150 pessetes. Aquesta diferència fa suposar que Agustí va donar un gran impuls per a l'activitat municipal.

El trist final

A finals del 1890, Joan Agustí es devia sentir gastat políticament per les crítiques i per haver estat obligat a fer coses amb les quals no estava d'acord. A l'Ajuntament hi havia problemes greus originats durant la seva gestió, que estaven soterrats, però que més tard o més d'hora sortirien a la llum, que serien de domini públic i dels quals sens dubte el farien responsable. Aquest cúmul de circumstàncies el van fer desistir de continuar la carrera política. Però això és quelcom que es va guardar per a ell i de què tan sols es va assabentar a última hora el seu amic Joan Serra i Sulé, el periodista de *L'Arch de Sant Martí*. Decideix apartar-se de l'alcaldia, segons es justifica davant del consistori, però sense presentar la dimissió. El dia 7 de gener s'acomiada dels seus col·laboradors i funcionaris de l'Ajuntament d'un en un, anuncia la seva retirada temporal i traspasa la vara al primer tinent d'alcalde, Pere Borràs, al qual demana poder disposar d'una ordenança mentre estigués apartat del càrrec.

El dia 9 de gener de 1891, Joan Agustí s'entrevista amb el governador civil de Barcelona, González Solesio. No se sap res d'aquesta reunió, però quelcom es va poder deduir després per les posteriors manifestacions del seu amic Joan Serra. Va fer avinent a la primera autoritat provincial algunes irregularitats dins del seu Ajuntament, àdhuc un possible desfalc de 40.000 duros (200.000 pessetes), i que estava decidit a no presentar-se a les properes eleccions. Al mateix temps, considerava prudent apartar-se de l'activitat municipal, per la qual cosa deixava temporalment l'alcaldia. Per a ell era una qüestió de dignitat i considerava impropri seguir presidint l'Ajuntament.

El matí del dia 10, Joan Agustí, que vivia sol, va anar a la seva habitació, on tenia una imatge de sant Antoni de Pàdua, patró dels paletes i constructors, i davant del sant va posar fi a la seva vida d'un tret a la temple dreta. Sobre la calaixera i als peus de la imatge va deixar una nota molt breu: «Dios perdone a los culpables».

Una estona després dels fets va arribar a la casa la minyona que el cuidava i en trobar l'habitació tancada per dintre i no obtenir cap resposta, es

—Ahir, á las set y quart del matí, va sorprendre á la familia de nostre Alcalde don Joan Agustí, la desagradable impressió de trovarlo sens vida en lo seu llit. Las repugnants circumstancias de tant inesperada mort y lo natural sentiment que dita pérdua nos ha causat, aixis com lo respecte al dol de sa familia, 'ns impossibilitan d' extendrens en consideracions en lo present número. Ho farém en altra ocasió.

Descansi en pau.

Imprempta La Catalana.—Dormitori de Sant Francesch. 5.

va almar i va avisar la família. Va anar-hi el seu cosí, que va haver d'entrar per darrere de l'edifici, fins al primer pis, va forçar la finestra de l'habitació i va trobar Joan Agustí ja cadàver.

La notícia es va escampar ràpidament per tota la vila i començaren les conjectures per cercar la raó que l'havien induït al suïcidi. Es va dir que havia estat un atac de bogeria, i altres ho atribuïren a alguna malifeta de la política. No va faltar el component sentimental, apuntant un desengany amorós causat per Caterina Messeguer, amb la qual mantenia, des de la mort del seu marit, Ignasi Sala, mecenes de l'Aliança, una intensa relació de la qual no s'amagaven.

Joan Agustí va ser un xicot ben plantat, segons es pot apreciar per les dues fotografies que es coneixen d'ell. Tenia una carrera universitària, un establiment obert i cal suposar que una bona economia personal, i estava molt ben situat socialment i políticament. Vestia levita, barret de copa i bastó, com pertocava al seu estatus social. Malgrat tot això, es va mantenir solter tota la vida.

El *Diario de Barcelona* del mateix dia 10, el de més tirada, entre diverses notes locals, publica la notícia amb una línia i mitja: «Esta mañana se ha encontrado muerto de un tiro en su casa el alcalde de San Martín de Provensals». Sense cap més comentari, ni tan sols com s'havia produït el tret.

Cap diari no va donar opinió, excepte el diari local *L'Arch de Sant Martí* del dia 11, que va difondre una breu nota en el tancament d'edició que deia «[...] trovanlo sens vida en lo seu llit i

seguidament un adjectiu: «[...] las repugnants circumstancias de tant inesperada mort».

L'únic que va publicar la notícia amb detalls va ser *El Correo Catalán*. En el número del dia 11 deia: «Ayer por la mañana corrió la noticia que se había suicidado el alcalde de San Martín de Provensals. En efecto la noticia se confirmó mas tarde». Segueix amb més detalls del fet: «Ayer a primeras horas de la mañana en ocasión de hallarse solo en casa, puso fin a sus días disparándose un tiro de revolver en la sien derecha». Detalla també: «Cuando la criada volvió de la compra, no pudo penetrar en la habitación, pidió auxilio y hubo necesidad de romper los cristales de una galería. Al entrar vieron el horrible cuadro que es de suponer [això coincideix amb la versió donada per la família]». Finalment i tancant la notícia: «Ignorándose los motivos que impulsaron al Sr. Agustí a tomar tal resolución».

El dia 11, *L'Arch de Sant Martí* publica una esqueleta a tota pàgina i amb creu, comunicant la mort de Joan Agustí, i també se'n publica una altra, també amb creu, a *El Correo Catalán*, diari d'ideologia conservadora i carlina, portaveu del sector catòlic més radical. No diuen res de les causes de la mort. En ambdues esqueles, l'Ajuntament i la família, respectivament, conviden la població a l'enterrament.

Més encara, l'Església va ignorar el fet i el rector de la parròquia de Santa Maria del Taulat, mossèn Josep Oriol Roig, i el de l'altra parròquia, la de Sant Martí, mossèn Francesc Rodó i el seu coadjutor

Notícia breu publicada l'11 de gener a *L'Arch de Sant Martí* sobre la mort de Joan Agustí Carreras.

Esquela publicada a *L'Arch de Sant Martí*.

Francesc Pujades, van acompanyar el difunt en el seu darrer viatge amb la creu alçada des del domicili fins a l'església, com era norma, i en aquest cas fins a la porta del cementiri. Cap objecció per part del bisbat, perquè no cal dir que el mateix bisbe de Barcelona, Jaume Català, en devia estar assabentat. Va ser enterrat en terra sagrada, malgrat la forma de la seva mort, al nínxol 2734, pis 7è, propietat de la família, del cementiri del Poblenou.

L'enterrament, el diumenge dia 11 a les tres del migdia, va ser una impressionant manifestació popular, com mai no s'havia vist a la població. La comitiva fúnebre l'obria la Guàrdia Urbana a cavall, amb uniforme de gran gala, junt amb més membres del cos i el clero parroquial. El dol familiar el presidí el germà i el seu cosí i soci Joan Carreras. El pare, que encara vivia, no es va veure capaç d'assistir-hi pel trasbals emocional que va patir.

El dol oficial estava format per l'Ajuntament en ple presidit pel primer tinent d'alcalde Borràs en funcions d'alcalde, acompanyat de l'alcalde del municipi veí de Sant Andreu de Palomar, de cognom Framis. I va estar també present el Jutjat Municipal, amb el seu personal i el mateix jutge Ibo Abadia. Seguien les representacions de totes les entitats i societats martinencques, els bombers del municipi, serenos i vigilants, tots de gala, els mestres de les escoles públiques, la banda municipal de música i a continuació una gran gernació.

Si bé la reforma del Codi penal del 1870 descriminalitzava el suïcidi, una mort no natural comportava un procediment legal per aclarir les circumstàncies del cas. Segons el certificat de defunció, enregistrat el mateix dia 11, tres hores abans de l'enterrament, i segons la declaració facultativa, la causa de la mort, produïda entre les set i les vuit del matí, va ser una hemorràgia cerebral. Sembla que no hi va haver intervenció policial ni judicial. La prova és que l'arma utilitzada no va ser retirada com a peça incorporada a un possible procediment, i la va conservar la família fins a l'any 1936, quan la va enterrar per por d'un escorcoll en esclatar la Guerra Civil. Mai més no ha estat trobada.

Tan sols el *Diari de Catalunya* del dia 13 inclou una nota, que és una dura crítica a la reacció oficial i popular davant la mort de l'alcalde. El contingut de la gasetilla és l'expressió de la forma de pensar d'aquella societat.

L'anònim periodista escriu:

Honda pena nos han causado el aparato y la pompa desplegados en el entierro del infeliz suicida, alcalde que fue de San Martín de Provensals, y la parte que en la manifestación han tomado las autoridades.

Guardias municipales montados, serenos, bomberos, el Ayuntamiento en masa, con su música, y por remate una carroza atestada de coronas han constituido la apoteosis del desdichado delincuente que ha puesto fin a su vida.

Estos son los espectáculos y las aberraciones que nos ofrece el progreso moderno. Quizá expliquen algo tales monstruosidades el cargo de presidente de la sociedad La Alianza, que desempeñaba el difunto, además de pertenecer a otras de que no queremos hablar.

Pero lo mas inverosímil es que figurase con cruz el clero en el entierro del que ha muerto fuera del seno de la Iglesia, puesto que la muerte fue instantánea, y no hubo, por tanto, lugar a la reconciliación; y lo estrañamos más, dadas las virtudes privadas del señor Cura Párroco de San Martín de Provensals.

El Correo Catalán, tan timorato en anunciar suicidios, según hemos hecho notar otras veces, cuando se trata de culpables de baja estofa, opina de otra manera cuando el suicida es un personaje, y así inserta por partida doble el del infeliz alcalde de San Martín, primero en la crónica local, y luego en una gran esquela mortuoria, *mediantibus illis*.

A tal estado ha venido a parar el diario de los famosos Pensamientos.

Pocs dies després el seu amic Joan Serra, director de *L'Arch de Sant Martí*, el periodista que tant l'havia criticat, però amic de tota la vida, va publicar una extensa nota necrològica explicant que, en dues ocasions poc abans del suïcidi, Joan Agustí li va demanar de trobar-se per parlar, i ho van fer al Morrot, tocant al mar. Joan Agustí estava desesperat. Li va confiar les seves intimitats, els desenganys i les traïcions dels seus amics de partit i de l'Ajuntament, inclosos els que havia beneficiat, li comentà les seves aventures amoroses, tot amb detall i serenitat, i li va explicar la malaltia que el tenia amargat des de feia molt temps i que era irreversible.

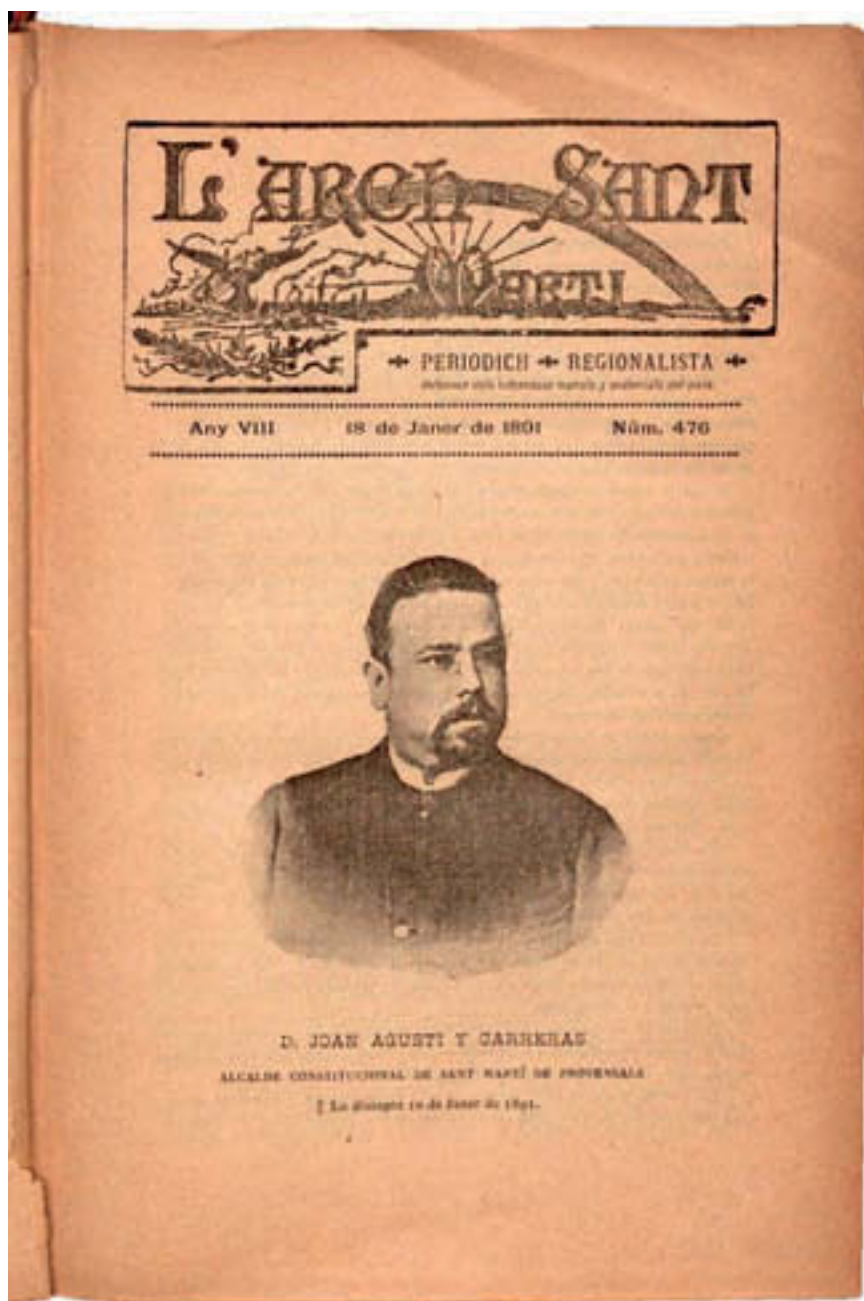
El periodista va fer seves les paraules de Joan Agustí i les transcriví a la nota. Li va dir: «Joanet, no tinch amichs, aquells que jo mes he

favorit me miran amb despreci. May podia jo presumir qu'arribés lo dia d'haberme de descansar en tu, pues crec que tu ets l'unic que ultimament pot servirme en aquesta vida. Reconech que tots tos avisos y reflexions han sigut francas y lleals manifestacions de la dignitat d'un bon patrici qu'estima los interessos comunals de son poble, mentres que los que s'han dit amichs meus y m'han respallat á totas horas, han sigut mos grans contraris. Si ho sabias las nits que passo, los insomnis que constanment me desvetllan y la perturbació qu'aixó produheix en mon organismo, t'esgarrifarias... S'alsa sovint devant meu un patíbul; me veig pres y rodeijat de presidaris; lo poble amotinat demana el meu cap y el veig rodolar al peus del butxi en mitj dels aplausos dels amichs que t'he citat que's converteixen en corifeos de la meva deshonra. Jo no dormo, no descanso, una pena m'atormenta seguidament y si algún momento de sosegó me deixa libre, penso en las personas á qui no he correspost per son amiatat ó pels seus favors [i a continuació anomena una sèrie de persones i detalls].»

Li va confessar també el següent: «Ara mateix, no fa mitja hora, he donat un disgust al señor González Solesio (el Gobernador Civil), dihentli que jo'm veyia incapás de fer la inmensa fatiga de preparar las eleccions, perque estic mes malalt de lo que sembla. Veus, en aquest moment tot me roda y lo cap me dona voltas». Aquí esmenta la seva malaltia, sense dir quina és, malgrat que cal suposar que ho devia dir al seu amic, ja que el periodista escriu: «Me feu historia de son enfermetat, de sas recaigudes y fins me manifestá lo que las ocasionaba; verdaderament era digne de llástima».

Li va parlar de l'estat dels seus negocis i dels diners que tenia al Banc de Barcelona, unes 22.000 pessetes. Li va confessar tot el que tenia a la seva consciència. Joan Serra tan sols ho esmentà però sense revelar-ne els detalls. Va veure davant seu un home ensorrat i desesperat però que estava mentalment conscient i, per tant, opinava que la decisió final no va ser un acte motivat per un impuls momentani. La decisió era premeditada i el seu final el tenia ben decidit.

Entre els temes que li comentà, li va fer una descripció d'alguns dels membres que formaven la corporació municipal, i el criteri i nivell de confiança que li mereixien, inclòs el més adient per agafar les regnes del municipi. També es va confessar fidel col·laborador amb el Govern central, ja que sempre va entendre, malgrat les diferències polítiques, que era millor anar junts que distanciat amb Madrid. En aquell moment

presidia el Govern, a Madrid, Antonio Cánovas del Castillo, cap del Partit Conservador i àrbitre, junt amb el Partit Lliberal de Práxedes Mateo Sagasta, de la Restauració monàrquica del 1875 en la persona del rei Alfons XII. A més, Agustí va vaticinar al periodista que Cánovas duraria en el poder entre cinc i sis anys, i així va ser. El 1897 l'anarquista italià Miguel Angolillo el va assassinar d'un tret mentre prenia les aigües al balneari de Mondragón, a Guipúscoa.

En un moment donat, a la primera reunió, Agustí diu al seu amic: «Tinch necessitat de dirtho tot; Joanet apúntau; no deixis perdre ni una coma; temo que quan sigui l'hora no recordarás tants descárrechs de ma consciència com te vaig a confiar».

Finalment demana un favor a l'amic, envoltat d'un cert misteri. Es tracta d'un encàrrec que sembla que beneficia ambdós amics: «M'has de fer un favor, Joanet; fem una truca. Entrégam duas cartas anónimas que reberes pel correu

Portada del periòdic *L'Arch de Sant Martí* del 18 de gener de 1891, en record de l'alcalde. En aquest número, Joan Serra, director del periòdic i amic d'Agustí, va publicar una extensa nota necrològica.

CRÓNICA

En la velada necrológica que debe celebrarse el domingo próximo, las señoritas Andreu, Poblet y Burunat, ejecutarán algunas piezas musicales en el piano, y los Srtos. Rovatti, y de Via y de Llausa harán otro tanto con violín y armonium. Tomarán parte también en la idem musical la profesora Mme. Raynal la Sta. White y el profesor D. Pedro March.

El baritono de este pueblo D. Juan Rovira cantará dos de las más escogidas piezas de su repertorio, dándose además lectura de varios trabajos alusivos al acto.

Durante este, se colocará el retrato del finado en lugar preferente del vestíbulo del salón de espectáculos.

En el número próximo haremos un extenso relato de esta solemne fiesta.

El fotógrafo Sr. Esplugas ha tenido la galantería de remitir á esta sociedad una variada colección de retratos de nuestro difunto presidente, los cuales se venden á precio de coste. Dice el Sr. Esplugas que su ánimo no es lucrár en la venta, pues mientras pueda cubrir una parte de los gastos que ha verificado, está dispuesto á aprontar el número de dichos retratos que se le pidan.

Los señores socios que deseen adquirir alguna de ellos pueden dirigirse al conserje Sr. Castells quien les enterará del precio.

Parece que el Sr. Esplugas regala á la sociedad la fotografía de tamaño mayor que debe ser colocada en el salón de descanso.

Nuestros consócios habrán sin duda extrañado que hayamos retardado tanto la publicación del presente número,

cosa poco comun desde la creación de nuestro periódico.

Las tristes circunstancias que por desgracia hemos atravesado, son la justificación de este retardo, pues no era lógico que apareciesemos en público sin rendir un justo tributo al que fué, durante diez y seis años, digno presidente de nuestra sociedad.

Hoy lo hacemos, hoy tributamos el recuerdo á que por tantos motivos se hizo acreedor el finado, no con las gasas que se requiere, sinó con el luto de nuestro corazón, con el sudario que supo teger aquel que en vida fué nuestro amigo, nuestro hermano, nuestro padre, en una palabra la base sobre que ha gravitado «La Alianza» desde su fundación.

La Junta de la misma ya que no podía llenar el vacío que en ella dejó el Sr. Agustí, debía buscar un medio de honrar dignamente su memoria, y si bien el estado económico en que se halla no le permite hacerlo conforme es su deseo, ha procurado organizar una velada necrológica, la cual revestirá una solemnidad especialísima y en la que no dudamos asistirán todos los socios.

Publicar «El Eco» sin poder indicar á nuestros lectores el plan que sobre el particular la Junta tenía en proyecto, creimos que no era prudente y obtamos por esperar la resolución de aquella.

He aquí justificado nuestro retardo, por el que suplicamos dispensa á nuestros consócios.

Al objeto de ofrecer una novedad á los constantes favorecedores de nuestro teatro, la Junta Directiva ha acordado poner en escena, en la noche del Jueves Santo, el drama histórico de grande espectáculo *Santa Eulalia ó la heroína de Barcelona*.

AÑO XVI San Martín de Provensals, Marzo de 1891 NUM. 1

EL ECO DE LA ALIANZA

REVISTA MENSUAL RECREATIVA

QUE SE PUBLICA EXCLUSIVAMENTE PARA LOS SEÑORES SOCIOS DE ESTA SOCIEDAD

LOS SEÑORES SOCIOS
DE LA ALIANZA TIENEN
EL DERECHO DE

DIRECTOR HONORARIO
D. DÁMASO CALVET
DIRECTOR

INSÉRTESE Ó NO, NO
SE DEVUELVEN LOS ORI-
GINALES.

interior a últims de l'Any 89 y s'ocupaban de ma vida privada, compromentent la honra d'una tercera persona per mi molt volguda y que no puc permetre que poguessin divulgar-se demá que jo falti; jo te'n daré en cambi una que't guiará per coneixer la calitat d'amichs que't rodejan, en particular d'un que's de la teva edad, y tinch en mon poder desde les últimas eleccions». A què i a qui devien fer referència aquestes dues cartes? Si Joan Serra va ser fidel a l'amic, i crec que ho va ser, el contingut de les dues lletres va quedar soterrat per sempre.

Moltes altres coses també li devia comentar Joan Agustí entre plors i sanglots i estones de silencis, també reveladors, tal com descriu el periodista: «En la darrera conferencia, tinguda la vigilia de seva mort, vaig notar menos coordinació de ideas, mes abatiment moral, a cada punt li escapavan llàgrimes; pero en cambi mes locuacitat, de tal manera que ni passá revista a la conversació anterior, sino que semblava haver reconcentrat tots sos esforços per divulgar-me ideas novas. Estiguérem más d'una hora assentats al peu del Morrot de Montjuich, en una roca de vora la mar. Allí m'explicá una escesa trágica de la seva vida íntima, y después queda mut durant tres quarts d'hora, inmóvil i la vista fixa al rompent de las onas, per mes que jo procuraba amb sortidas de to reanimarlo».

Per sobre de tots els comentaris i confidències que li fa, Joan Serra anteposa l'amistat personal a l'interès professional periodístic i actua amb una delicada discreció envers el desgraciat amic de la infantesa, de la joventut i de tota la vida.

Ell mateix al final confessa: «Cosas estupendas y que hauria preferit jo ignorar, me las va dir ingenuament pero me las reservo, amb lo proposit ferm d'haberlas enterrat en mas entranyas, porque jamay ningú sápigat tant de secret del desventurat Agustí, altres men'n digué y les guardo en cartera per si se presenta ocasió d'haberlas de divulgá en son nom y com a tals serian rebudas porque están per ell autorizadas. Deu no vulga qu'aquest cas arribi, ja proa n'hi ha de

desgarbells y conflictos, si l'infortunat en los últims moments de sa vida y amb las incoherencias de son estat mental volgué descansar en mi per ferme servir d'instrument de sa venjansa s'equivocá, va elegir malamente y li demano perdó mil vegades, no va estar acertat en la elecció».

Arran d'aquestes confessions, cal pensar que va ser víctima d'una situació no provocada personalment i a consciència, però potser consentida per ell? La nota que va deixar en suicidar-se abonaria aquesta teoria. A qui es referia com a culpables? I de què?

Es va sentir manipulat i responsable d'irregularitats o malversacions fetes o induïdes per altres, amb la seva participació o sense? En realitat es va sentir traït políticament i personalment per aquells en qui confiava?

El més probable és que els motius fossin ser polítics i cal, per tant, descartar els sentimentals.

Però si amb aquesta fugida d'escena va trobar la tranquil·litat, no va trobar el descans etern que sempre desitgem als morts. Si bé va ser enterrat a la propietat funerària abans esmentada, l'any 1914 va ser traslladat per raons no aclarides al nínxol número 3737 d'un primer pis, i fa poc, l'any 2007, aquesta propietat va ser retrocedida pel titular a l'entitat Cementiris de Barcelona, SA, i les seves despulles van ser dipositades a la fossa comuna.

La farmàcia continua oberta al mateix lloc, però ara assenyalada amb el número 62 del carrer del Taulat. Conserva la prestatgeria de fusta original, amb una discreta ornamentació pròpia de l'època en què es va inaugurar, d'estil dinovè molt senzill, però pintada i repintada amb diverses capes de pintura de colors clars i vistosos, lluny de la fosquedat clàssica dels establiments d'aquells anys. No queda cap més resta de l'apotecaria original. Diversos farmacèutics han estat titulars, sense interrupció, de la farmàcia durant aquests 119 anys, en èpoques socialment i políticament molt dures i difícils. Per aquestes o altres circumstàncies, diverses persones vinculades a l'establiment han estat víctimes d'altres tragèdies, però això ja són unes altres històries.